

بررسی تأثیر خانواده، همسالان، معلمان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر متوسطه دوم

کرم اله جوانمرد^۱، طیبیه ناموری چگنی^۲

^۱ استادیار گروه علوم اجتماعی و عضو هیأت علمی دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی (ره) (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی ارشد جامعه شناسی دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی (ره)

چکیده

پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان و تأثیر آن در کارآمدی نظام آموزش و پرورش و آینده دانش آموزان و در نتیجه موفقیت فرد در زندگی شخصی و جامعه ای که فرد در آن زندگی می کند، نشان دهنده اهمیت این موضوع است. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر خانواده، همسالان، معلمان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر متوسطه دوم صورت گرفت. جامعه نمونه کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر دوره (چگنی) که در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ مشغول به تحصیل بوده اند، که از بین آن ها ۴۷ نفر از دانش آموز با استفاده روش نمونه گیری تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شدند. سپس پرسشنامه محقق ساخته به منظور سنجش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان اجرا شد. شاخص های به دست آمده از اجرای پرسشنامه بر پایه تأثیر خانواده، همسالان و معلمان، بر پیشرفت و عملکرد تحصیلی در نظر گرفته شده بود، با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی چند گزینه ای با نرم افزار تحلیل آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت یافته های به دست آمده از تحلیل داده ها حاکی از این بود که بین متغیرهای خانواده، همسالان و معلمان بر پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد و با توجه به ضریب تأثیر و اهمیت خانواده از بقیه موارد بالاتر است و متغیرهای همسالان و معلمان با ضرایب پایین تر از خانواده قرا گرفتند.

واژه های کلیدی: خانواده، همسالان، معلمان، عملکرد تحصیلی، دانش آموزان

۱. مقدمه

از وظایف اساسی آموزش و پرورش هر کشور، انتقال میراث فرهنگی جامعه، پرورش استعدادهای دانش آموزان و آماده کردن آنها برای شرکت فعال در جامعه است. بنابراین تعلیم و تربیت افراد به منظور تصدی امور مختلف ضرورتی آموزشی می نماید و مسأله موفقیت و عدم موفقیت در امر تحصیل از مهمترین دغدغه های هر نظام آموزشی در تمامی جوامع است. (سیاهپوش و همکاران، ۱۳۹۰). پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یکی از شاخص های مهم در ارزشیابی آموزش و پرورش است. به طور کلی جامعه و به طور اخص نظام آموزش و پرورش نسبت به سرنوشت کودکان، رشد و تکامل موفقیت آمیز آنها، جایگاه آنها در جامعه علاقه مند و نگران است و انتظار دارد دانش آموزان در جوانب گوناگون، اعم از ابعاد شناختی و کسب مهارت و توانایی ها و نیز در ابعاد عاطفی و شخصیتی آن چنان که باید پیشرفت و تعالی یابند. (مهدی مقدم و همکاران، ۱۴۰۱) آموزش و پرورش یکی از مهم ترین حوزه های نظری و پژوهشی در مطالعات اجتماعی به شمار می رود و جامعه شناسان به بررسی نقش نهادهای آموزشی در تغییرات اجتماعی و مطالعه برهم کنش مدرسه و جامعه علاقمندند. جامعه شناسی آموزش و پرورش به بررسی تأثیر عوالی همچون جنسیت، نژاد، معلولیت، طبقات اجتماعی و سیاستگذاری آموزشی بر موفقیت تحصیلی دانش آموزان می پردازد. (برونسکی، نسیم، ۱۴۰۰). در هر فعالیت که بر مبنای برنامه ای پیش ساخته برای نیل به هدف معین اعمال می شود، باید دید نتیجه کار چیست و اجرای برنامه در تحقق هدفها تا چه حد موفق بوده است. این بررسی همان است که تحت عنوان ارزشیابی مطرح می شود. در طراحی برنامه های آموزش و پرورش هم این ضرورت وجود دارد و اهمیت آن بمراتب بیشتر است. ارزشیابی آموزش را از لحاظ هدف در دو رده متمایز می توان بررسی کرد که یکی از آنها پیشرفت تحصیلی است که ملاک های انتقال از یک پایه تحصیلی به پایه بالاتر را تعیین می کند. (معیری، ۱۳۷۸). هر نظام آموزش و پرورش اهدافی را مشخص می کند که آموزگاران، دبیران و دست اندرکاران تعلیم و تربیت با جزئی کردن اهداف کلی انتظاراتی را در پایان یک دوره آموزش از فراگیران خود دارند. این انتظارات و میزان دسترسی به آن در پایان آموزش با ملاکی ارزیابی می شود و میزان دسترسی به این انتظارات از نمره اکتسابی فراگیران در امتحانات مشخص می شود که می توان آن را موفقیت تحصیلی نامید. (سرایی، ۱۳۹۶). فرایند یاددهی - یادگیری در هر نوع سیستم آموزشی یک فرآیند چند سویه است که به عوامل و شرایط گوناگونی بستگی دارد. در این میان معلمان به عنوان تعلیم دهنده تسهیل کننده برنامه ریز و سازمان دهنده مهم و تأثیرگذارند. معلم نقش تعیین کننده در ایجاد پیوند بین دانش آموزان و مدرسه دارد. از نظر بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت بیشترین روابط موجند در مدارس، روابط بین معلمان و دانش آموزان است. شواهد بسیاری به دست آمده که نشان می دهد، تقریباً هر کاری که معلم انجام می دهد اثر انگیزشی بالقوه بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارد. (موسوی و همکاران، ۱۳۹۷). بسیاری از معلمان اگرچه توانایی بالقوه دانش آموزان را می شناسند، ولی در عمل انتظار بالایی از آنان دارند، آنان در بسیاری از مواقع وقتی انتظاراتی از دانش آموزان خود دارند که برآورده نمی شود، آن ها را مستقیماً سرزنش می کنند، اینها نشانه های از رفتار بازدارنده و انتظار داشتن بیش از حد توان است. (نلسون و همکاران، ۱۳۹۶). تشخیص اولیه موانع یادگیری، رشد و مشارکت، مبنایی برای موفقیت بعدی است. برخی از این موانع توسط شرایط کلاسی بد، برنامه درسی و سیستم ارزشیابی انعطاف ناپذیر، مواد آموزشی نشأت می گیرد. بنابراین برچسب زنی به دانش آموزان براساس سیستم ارزشیابی تصادفی و بی کیفیت چالشی اساسی در آموزش است. (یونسکو، ۱۳۹۷). نیاز تعلق به گروه یکی از نیازهای مهم انسان است و همبستگی شخص با گروه در ایجاد نگرشهای او تأثیر حتمی دارد. می توان گفت که نگرشهای شخص نماینده اعتقادات و سنتهای گروه های است که وی جزء آنهاست. علاوه بر این، فرد برای حفظ نگرشهای خود به حمایت دیگران نیازمند است. تعلق شخصی به گروه های نخستین همچون خانواده سبب می شود که کودک به عنوان عضوی از خانواده، نگرش مشابه با نگرش خانواده را در خود شکل دهد. (کریمی، ۱۳۹۸). نقش و اهمیت گروه همسالان در وضعیت روحی و روانی نوجوانان و

جوانان بر هیچ کس پوشیده نیست. دوستی در گروه همسالان و نقش و تأثیر آن ها بر وضعیت تحصیلی عاملی است که به لحاظ وضعیت روحی و روانی نقش تأثیرگذاری بر یادگیری کودکان و نوجوانان دارد. عضویت گروه دوستس همسالان همانگونه که می تواند تأثیرات مثبتی در وضعیت تحصیلی به جا گذارد همانگونه نیز می تواند تأثیرات منفی و مشکلات عدیده ای ایجاد کند. (حسینی و اسدی، ۱۴۰۲). خانواده و مدرسه دو نهادی هستند که به طور مستقیم بر کودک تأثیر می گذارند. بسیاری از تجربیات جامعه از طریق این نهادها به کودک منتقل می شوند. با توجه به اهمیت خانواده در زندگی اکثر کودکان و اهمیت عملکرد تحصیلی در زندگی آتی فرد تعجبی ندارد که امروزه تحقیقات بی شماری در خصوص رابطه بین خاستگاه خانوادگی و عملکرد تحصیلی، صورت می گیرد. در واقع، خانواده نه تنها کودک را در دوران قبل از بلوغ جسمانی حمایت می کند؛ بلکه نخستین فرصتهای اجتماعی شدن و تعلیم و تربیت را برای کودک فراهم می سازد. (شارع پور، ۱۳۹۰). از آنجا که عملکرد تحصیلی دانش آموزان نقش مهمی در آینده و موقعیت آنها در جامعه دارد؛ بنابراین ضرورت دارد که عامل تأثیرگذاری عملکرد دانش آموزان مورد بررسی قرار گیرد. خانواده و مدرسه به عنوان نهادهای مهم و اساسی جامعه، وظیفه تربیت و پرورش استعدادهای آن ها را بر عهده دارند. علاوه بر مدرسه و خانواده، همسالان هم می توانند در عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیرگذار باشند. پس بررسی اینکه آیا خانواده، مدرسه و همسالان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیرگذار هستند؛ مسئله مورد بررسی در پژوهش ما می باشد. در واقع در این پژوهش سعی می شود که تأثیر عوامل اجتماعی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم مورد بررسی قرار گیرد.

۲. پیشینه و ادبیات تحقیق

پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان و تأثیر آن در کارآمدی نظام آموزش و پرورش و آینده دانش آموزان و در نتیجه موفقیت فرد در زندگی شخصی و جامعه ای که فرد در آن زندگی می کند بر کسی پوشیده نیست؛ که در این میان خانواده و همسالان و معلمان هر کدام به نحوی در این موفقیت نقش دارند.

- جونز و همکارانش (ماسکی و دیگران، ۲۰۱۸)، در تحقیقات اخیر خود به منظور مقایسه عملکرد دانش آموزان نه منطقه مرفه نشین از رویکردی آماری به نام روش یادگیری ماشینی استفاده کردند تا اهمیت نسبی عوامل تأثیرگذار بر عملکرد کودکان این منطقه در آزمون پیزای ۲۰۱۵ را ارزیابی کنند. پایگاه اجتماعی - اقتصادی در آزمون پیزا براساس شاخص پایگاه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی پیزا تعیین می شود. این شاخص از ترکیب پاسخ های دانش آموزان در زمینه شغل و تحصیلات والدین همچنین گزارش های آن ها در مورد دارایی های فرهنگی و منابع آموزشی در منازل شان به دست آمده است. دانش آموزان برخوردار، در توزیع طبقاتی پیزا نیز در چارک بالایی کشورشان قرار دارند؛ دانش آموزان محروم که معمولاً عملکرد تحصیلی ضعیفی دارند در چارک پایینی قرار می گیرند.

- مطالعه ای توسط آچاریا و بهرا (۲۰۰۵)، صورت گرفته و طی آن عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی دانش آموزان در منطقه اورپسا در هند مورد بررسی و آزمون قرار گرفته است. در این مطالعه رابطه خانواده و آموزش مورد تأکید قرار گرفته است. محققان ادعان داشته اند که نهاد خانواده در میان نهادهای مختلف یک نهاد بنیادی و اساسی است به ویژه خانواده بر آموزش، در تکوین و شکل گیری شخصیت فرزندان نقش حائز اهمیتی ایفا می کند.

- اچه وری و همکاران (۲۰۰۱)، معتقدند که دانش آموزان مدارس دست کم سه نوع سرمایه دارند که می توانند از آنها برای نیل به اهداف آموزشی و موفقیت تحصیلی بهره ببرند: الف) سرمایه مالی که شامل پولی است که از سوی خانواده آنها برای

پرداخت هزینه های تحصیلی، نظیر خرید کتاب و غیره سرمایه گذاری می شود. ب) سرمایه انسانی که شامل توانایی و انگیزش خود دانش آموزان می شود. در این بخش می توان به علاقه و انگیزش معلمان نیز اشاره کرد. ج) سرمایه اجتماعی که از طریق تعامل بین دانش آموزان و معلمان در جریان فرایند یادگیری، حاصل می شود.

- سالیوان (۲۰۰۱)، در تحقیقاتی اعلام داشته که ارتقاء و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در گرو سرمایه فرهنگی خانواده های آن ها می باشد. او طبقه اجتماعی خانواده را به عنوان شاخص اندازه گیری سرمایه فرهنگی معرفی نموده است. - استانتون و همکاران او (استانتون - سالازار و دورنباش، ۱۹۹۵)، در مطالعه خود درباره دانش آموزان مکزیکی تبار در مدارس ایالت کالیفرنیا به این نتیجه رسیدند که دانش آموزان با نمرات خوب اغلب سرمایه اجتماعی بسیاری دارند. - بودریو و پاسرون (۱۹۸۶)، معتقدند: موفقیت تحصیلی مستلزم فرهنگی است که مدرسه به تنهایی نمی تواند آن را ایجاد کند، این نهاد فرهنگی را بیشتر خانواده قادر است که تأمین کند و آن هم میسر نیست، مگر توسط خانواده هایی که از موقعیت مساعد اجتماعی برخوردار باشند.

- حصاری، خزایی و نوری (۱۳۹۸)، در مقاله ای تحت عنوان فرایند بهبود در روند آموزش، نقش معلم در مقابل دانش آموزان با استفاده از روش کتابخانه ای دریافتند که انگیزه بالای دانش آموزان، احساس نیاز آنان به یادگیری مطالب درسی، و تلاش آنان از عوامل مؤثر در شرکت فعال آنها در کلاس و در یادگیری مطالب درسی بوده است. نتایج نمایانگر این است که معلم در سر کلاس نقش حیاتی نسبت به کاهش پیچیدگی شناختی و زبانی مطالب درسی را دارد و فرایند یادگیری را تسهیل می دهد. اما دانش آموزان در خارج از کلاس نقش حیاتی دارند.

- رحمانی و ساکی (۱۳۹۶)، در تحقیقی که به بررسی ارتباط عوامل فردی، خانوادگی، آموزشگاهی و اجتماعی بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان مقطع متوسطه انجام شده است؛ اطلاعات به دست آمده از تجزیه و تحلیل رگرسیون به منظور تعیین مهمترین عوامل پیش بینی کننده انگیزه تحصیلی دانش آموزان به ترتیب عوامل آموزشگاهی، خانوادگی، فردی و اجتماعی قرار داشتند و این نتیجه کلی به دست آمد که عوامل فوق در انگیزه تحصیلی تأثیر دارند.

- خاکپور و درویشی (۱۳۹۵)، در مقاله ای تحت عنوان نقش اخلاق حرفه ای معلمان در تقویت انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای دریافتند که اخلاق حرفه ای معلمان مورد مطالعه بالاتر از حد میانگین جامعه است و میانگین انگیزش تحصیلی درونی و بیرونی دانش آموزان مورد مطالعه از میانگین مورد انتظار بیشتر است. همچنین روابط ساختاری بین داده های متغیرهای اخلاق حرفه ای، متغیرهای انگیزش تحصیلی نشان می دهد که مدل تجربی برازش خوب و معناداری برخوردار است.

- فرشاد و همکاران (۱۳۹۴)، در تحقیقی که با هدف بررسی اثرات مستقیم کیفیت رابطه والدین، انگیزه پیشرفت و انگیزه تحصیلی بر عزت نفس دانش آموزان انجام گرفته است؛ نتایج نشان داد که کیفیت زندگی والدین و انگیزه پیشرفت و همچنین انگیزه تحصیلی به عنوان متغیر میانجی بر عزت نفس دانش آموزان تأثیر دارد با توجه به یافته های پژوهش می توان چنین نتیجه گیری کرد که کیفیت روابط والدین و انگیزه پیشرفت و همچنین داشتن انگیزه تحصیلی باعث افزایش عزت نفس دانش آموزان شده است.

۳. مبانی و چابوب نظری

انگیزه پیشرفت تحصیلی، موتور محرکه و نیروی پیشران دانش آموزان در فرایند تحصیل و طی مقاطع و مدارج آموزشی و علمی است. امروزه یکی از چالش های ما و مشکلات مدارس و خانواده ها، پایین بودن انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است. پدران و مادران در کنار اولیای مدرسه به دنبال پیدا کردن راهی برای بالا بردن انگیزه پیشرفت تحصیلی فرزندان خود هستند. علل و عوامل متعددی در افزایش و کاهش انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نقش دارند؛ که این عوامل را می توان به سه دسته کلی عوامل آموزشی، عوامل خانوادگی و سایر عوامل تقسیم کرد. (توکلی و رحمانی، ۱۴۰۰). شواهد پژوهشی گوناگونی حاکی از نقش تأثیرگذار عامل خانواده، همسالان و معلمان در خود تنظیمی تحصیلی دانش آموزان هستند. همچنین زمانی که دانش آموزان از مهارت خودتنظیمی برخوردار شوند، احساس کارآمدی و شایستگی نموده، با انگیزش درونی به فعالیتهای تحصیلی می پردازند و از عملکرد تحصیلی بهتری برخوردار می شوند. (آزادی ده بیدی و فولاد چنگ، ۱۳۹۸) مشارکت والدین طیف گسترده ای از مسائل از قبیل شکل دادن انتظارات در خصوص آینده تحصیلی فرزندان، کنترل و نظارت بر تکالیف، کمک به یادگیری و میزان حضور فیزیکی در مدرسه را در بر می گیرد. ماهیت مستقل و گسترده مشارکت والدین به عنوان یک متغیر و میزان تأثیرگذاری بالقوه آن در بازده های آموزشی، می تواند یک موضوع پژوهشی مؤثر باشد (کاسترو و همکاران) از این رو یکی از اساسی ترین متغیرهای تحصیلی که ممکن است تحت تأثیر مشارکت والدین نیز قرار گیرد، انگیزه پیشرفت است. (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۸). صاحب نظران بر این نکته توافق دارند که در خانواده هایی که میان اعضای آن ها، پیوندهای محکمی برقرار است فرزندان به احنمال بیشتری موفق می شوند. خانواده هایی که بین اعضای آنها، پیوندهای محکمی برقرار است و زندگی خانوادگی روزانه اشان دارای انتظام است، به احتمال بیشتری فرزندان موفق دارند. (بلوم کویت، ۱۳۹۸). هیمن (۱۹۶۵)، از پیشگامان نظریه نابرابری براساس عوامل اجتماعی است. او بر این باور است که فرهنگ خانواده در موفقیت تحصیلی دانش آموزان مؤثرتر از مدرسه است. (سرابی، ۱۳۹۶). براساس نظریه کارکردگرایی، عملکرد آموزش دانش آموز تابع برخی متغیرها نظیر توانایی، آرمان ها و آرزوهای والدین، آرمان ها و آرزوهای خود دانش آموز، امکانات مدرسه و کیفیت تدریس است. پارادایم کارکردگرایی در نهایت به این نتیجه می رسد که در تبیین تفاوت عملکرد تحصیلی افراد، ویژگی های دانش آموزان بمراتب مهمتر از ویژگی های مدرسه است. ولی پارادایم رادیکالی درست برعکس، معتقد است که تفاوت در عملکرد تحصیلی افراد بیشتر نتیجه ویژگی های مدرسه و نوع انتظاراتی است که از گروه های مختلف دانش آموزان دارد. (شارع پور، ۱۳۹۰). براساس نظریه انتظار، آنچه معلمان و هم کلاسیها از دانش آموز انتظار دارند، بر میزان واقعی یادگیری دانش آموزان تأثیر دارد (روزنتال و جاکوبسون، ۱۹۶۷). به منظور به حداکثر رساندن موفقیت، باید هم معلم و هم هم کلاسیها از دانش آموز انتظار نیل به اهداف واقع بینانه و در عین حال نیاز به تلاشگری را انتظار داشته باشند. شاید مهمترین نظریه روان شناسی اجتماعی برای حوزه آموزش و پرورش، نظریه وابستگی متقابل اجتماعی باشد (جانسون و جانسون، ۱۹۹۷) دو نوع وابستگی متقابل اجتماعی وجود دارد: وابستگی مبتنی بر تعاون و مبتنی بر رقابت. بالغ بر ۵۵۰ مطالعه آزمایشی و ۱۰۰ مطالعه همبستگی در مورد این نظریه به عمل آمده است. این مطالعات نشان می دهند که عمل کردن به صورت تعاونی در مقایسه با عملکرد رقابتی یا تلاش فردگرایانه، منجر به موفقیت بیشتر دانش آموزان و برقراری روابط بمراتب مثبت تری بین آنها شده و همچنین سازگاری روانی، شایستگی های اجتماعی و عزت نفس بیشتری را برای دانش آموزان به دنبال دارد. تحقیق معروف کلمن تحت عنوان برابری فرصت آموزشی نشان داد که تأثیر محیط خانواده بر موفقیت تحصیلی بمراتب بیشتر از برنامه های مدرسه است. مطالعه معروف دیگر توسط جنکز به نتیجه مشابهی رسید مبنی بر اینکه ویژگی های خانوادگی مهمترین متغیر در تعیین موفقیت دانش آموز است. به عبارت دیگر براساس این مطالعه، شغل، درآمد و تحصیلات والدین قوی ترین پیش بینی کننده برای موفقیت تحصیلی دانش آموز بودند. تحقیقات بعدی هم نشان داد که مشارکت والدین در امور مدرسه ارتباط مثبتی

با موفقیت تحصیلی دانش آموزان دارد، خودانگاره و عزت نفس نیز نقش مهمی در موفقیت کودک در مدرسه دارند. اگر کودک به خاطر تجربیات خانه یا مدرسه، دارای خودانگاره ضعیفی باشد و در مورد خود تفکر منفی داشته باشد؛ این امر تبدیل به پدیده پیشگویی خود تحقق بخش شده، وارد محیط کلاس درس می شود. مطالعات بسیاری نشان داده که نحوه برخورد والدین با فرزندان تأثیر قابل توجهی بر موفقیت تحصیلی آنان، بخصوص در دوران دبیرستان دارد. (شارع پور، ۱۳۹۰). نظریه بازیل برنستاین (۲۰۰۰-۱۹۲۴)، جامعه شناس انگلیسی، کودکانی که الگوی زبانی مبسوط و ماهرانه دارند به طرز بارزی توانا تر از کودکانی که الگوی سخنگویی محدود دارند، از عهده وظایف و الزامات آموزش و پرورش مدرسه برمی آیند. این امر بدان دلیل نیست که کودکان طبقات پایین جامعه، نوع سخنگویی پست تری دارند یا الگوی زبانی آن ها فقیر است بلکه به دلیل آن است که شیوه استفاده از زبان، با فرهنگ مدرسه، تضاد و اختلاف دارد. کودکانی که از الگوی زبان ماهرانه و پیچیده برخوردارند، بسیار راحت تر در مدرسه جا می افتند و با فرایندهای آن هماهنگ می شوند. (علاقه بند، ۱۳۹۵).

۴. فرضیات

۱. به نظر می آید خانواده بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیر دارد.
۲. ممکن است گروه همسالان بر عملکرد تحصیلی هم تأثیرگذار باشند.
۳. به نظر می آید بین معلمان و عملکرد تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
۴. ممکن است بین خانواده، همسالان و معلمان با عملکرد تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود داشته باشد.
۵. به نظر می آید عوامل خانواده، همسالان و معلمان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیر می گذارند.

۵. سؤالات پژوهش

۱. آیا خانواده بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیر دارد؟
۲. آیا گروه همسالان بر عملکرد تحصیلی هم تأثیر می گذارند؟
۳. آیا معلمان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیر می گذارند؟
۴. تأثیرگذاری هر کدام از این عوامل تا چه اندازه است؟
۵. ارتباط بین هر کدام از این عوامل بر عملکرد تحصیلی چه تأثیری دارد؟

۶. اهداف پژوهش

۶-۱. هدف کلی

بررسی تأثیر خانواده، همسالان، معلمان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر متوسطه دوم

۲-۶. اهداف جزئی

۱. عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی
 ۲. تأثیر خانواده بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان
 ۳. تأثیر همسالان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان
 ۴. تأثیر معلمان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان
- در این پژوهش سعی شده تأثیر عوامل خانواده، همسالان و معلمان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر متوسطه دوم بررسی شود؛ که هر کدام از این متغیرها چه تأثیری بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دارند.

۷. روش پژوهش

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر خانواده، همسالان، معلمان بر پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر متوسطه دوم صورت گرفت. جامعه پژوهش شامل دانش آموزانی که در دوره متوسطه دوم شهرستان چگنی که در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۲ مشغول به تحصیل هستند با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده، نمونه گیری در جامعه آماری انجام شد؛ و ۴۶ نفر انتخاب شدند. برای گردآوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. "قابلیت اعتماد پایایی یک ابزار از درجه ثبات آن در اندازه گیری هر آنچه اندازه می گیرد یعنی اینکه ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می دهد." (سرمندو همکاران، ۱۳۹۰)؛ "ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در پژوهش (صالحی، ۱۳۹۴) برای پرسشنامه بالای ۰/۷ برآورد شد." پرسشنامه پیشرفت تحصیلی با همکاری مدیریت مدرسه در اختیار دانش آموزان قرار گرفت و توضیحات لازم در مورد اهداف پژوهش، نحوه پاسخگویی به سؤالات داده شد. روش تجزیه و تحلیل داده ها در این پژوهش با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی چندگزینه ای با نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ صورت گرفت.

۸. نتایج یافته ها

بطور کلی در این پژوهش نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که در بررسی تأثیر خانواده، همسالان، معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر متوسطه دوم، بین متغیرهای خانواده، همسالان و معلمان با پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد. و در این بین معلمان از دیگر عوامل مؤثر بر پیشرفت و عملکرد تحصیلی نقش بیشتری دارد.

در این قسمت برخی از نتایج حاصل به صورت جدول ارائه می گردد:

جدول شماره یک

Correlations همبستگی ها

خانواده	پیشرفت تحصیلی		
.878**	1	Pearson Correlation	پیشرفت تحصیلی
.000		Sig. (2-tailed)	
36	36	N	
1	.878**	Pearson Correlation	خانواده
	.000	Sig. (2-tailed)	
41	36	N	

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

** همبستگی در سطح ۰,۰۱ معنی دار است.

جدول شماره دو

Correlations همبستگی ها

همسالان	پیشرفت تحصیلی		
.859**	1	Pearson Correlation	پیشرفت تحصیلی
.000		Sig. (2-tailed)	
36	36	N	
1	.859**	Pearson Correlation	همسالان
	.000	Sig. (2-tailed)	
42	36	N	

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

** همبستگی در سطح ۰,۰۱ معنی دار است.

جدول شماره سه

Correlations همبستگی ها

معلمان	پیشرفت تحصیلی		
.911**	1	Pearson Correlation	پیشرفت تحصیلی
.000		Sig. (2-tailed)	
36	36	N	
1	.911**	Pearson Correlation	معلمان
	.000	Sig. (2-tailed)	
40	36	N	

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

** همبستگی در سطح ۰,۰۱ معنی دار است.

جداول یک تا سه مربوط به تحلیل آماری آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای خانواده، همسالان و معلمان با پیشرفت تحصیلی است؛ جدول شماره یک بررسی همبستگی بین خانواده با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است، که طبق جدول به دست آمده رابطه معناداری بین این دو وجود دارد، در اینجا ضریب همبستگی بین تأثیر خانواده بر پیشرفت تحصیلی ۰,۸۷۸ است، این ضریب نشان می دهد که بین این دو متغیر رابطه همبستگی مثبت و قوی وجود دارد. جدول شماره دو به بررسی رابطه بین همسالان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می پردازد که در اینجا هم طبق تحلیل انجام شده رابطه معناداری بین این دو وجود دارد، ضریب همبستگی به دست آمده عدد ۰,۸۵۹ را نشان می دهد که در اینجا هم نشان از وجود رابطه ای مثبت و قوی بین متغیرهاست. جدول شماره سه هم رابطه بین تأثیرگذاری معلمان بر پیشرفت تحصیلی را بررسی می کند که در اینجا هم بین این دو متغیر رابطه معنی دار است؛ و ضریب همبستگی به دست آمده ۰,۹۱۱ است؛ که نشان دهنده رابطه مثبت و بسیار قوی بین متغیرهاست.

جدول شماره چهار

متغیرهای وارد شده / حذف شده

Variables Entered/Removed^a

Method	Variables Removed	Variables Entered	Model
Enter	.	معلمان، همسالان، خانواده ^b	1

a. Dependent Variable: Achievement

b. All requested variables entered.

a

. متغیر وابسته : پیشرفت تحصیلی

b. همه متغیرهای درخواستی وارد شدند.

خلاصه مدل / جدول شماره پنج

Model Summary^b ۱.

Std. Error of the Estimate	Adjusted R Square	R Square	R	Model
.00000	1.000	1.000	1.000 ^a	1

a. Predictors: (Constant), teachers, peers, family

b. Dependent Variable: Achievement

. پیش بینی کننده ها (ثابت): معلمان، همسالان، خانواده a

b. متغیر وابسته : پیشرفت تحصیلی

تشخیص هم خطی / جدول شماره شش

Collinearity Diagnostics^a

Model	Dimension	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	Variance Proportions		
					خانواده	همسالان	معلمان
1	1	3.986	1.000	.00	.00	.00	.00
	2	.007	23.950	.69	.15	.00	.13
	3	.004	30.540	.12	.60	.42	.10
	4	.003	37.955	.19	.25	.57	.77

a. Dependent Variable: Achievement

. متغیر وابسته : پیشرفت تحصیلی^a

آمار باقیمانده / جدول شماره هفت

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	63.7874	101.6977	75.8579	7.68690	36
Std. Predicted Value	-1.611	3.566	.037	1.050	36
Standard Error of Predicted Value	.000	.000	.000	.000	36
Adjusted Predicted Value	63.7560	102.9279	75.9439	7.89852	36
Residual	-1.69775	.28752	-.27457	.42025	36
Std. Residual	0
Stud. Residual	0
Deleted Residual	-2.92795	.33192	-.36057	.67383	36
Stud. Deleted Residual	0
Mahal. Distance	.250	13.733	3.076	3.217	36
Cook's Distance	0
Centered Leverage Value	.007	.392	.088	.092	36

a. Dependent Variable: Achievement

. متغیر وابسته : پیشرفت تحصیلی^a

توضیح: جداول شماره چهار تا هفت مربوط به، ضرایب مدل رگرسیونی است. در جدول چهار از آنجا که من در را انتخاب کردم. بنابراین همه متغیرها همزمان وارد Enter ورود کمیت های مستقل به مدل رگرسیونی روش مدل شده اند و در فرایند اجرای مدل هیچکدام حذف نشده اند. جدول پنج مربوط به همبستگی خطی بین متغیرهای وابسته و مقدار پیش بینی شده توسط مدل است؛ در ستون اول مقدار مطلوب یک تلقی می شود و اگر مقدار به ۱- برسد نشان از معکوس بودن رابطه بین مقدار پیش بینی شده توسط مدل و مقدار مشاهده برای متغیر وابسته است. ستون دوم یکی از آماره هایی که با استفاده از آن می

توان به سنجش مناسب بودن مدل رگرسیونی به دست آمده پرداخت، ضریب تعیین است این آماره عددی بین صفر تا یک است. جدول شماره شش؛ در جدول بررسی هم خطی سهم هر بعد برای بیان پراکندگی متغیر پاسخ مشخص شده است. می توان گفت که همسالان اولین متغیر است که بیشترین سهم را در بیان تغییرات متغیر پاسخ دارد. این سهم حدود ۴۲ درصد است، خانواده به عنوان دومین متغیر می تواند با درصدی حدود ۲۵ در تأثیرگذاری روی متغیر وابسته باشد. از متغیر معلمان هم می توان به عنوان مؤثرترین متغیر نام برد. جدول شماره هفت هم که در انتهای گزارش ها آمده مربوط به بررسی توزیع باقیمانده ها است.

۹. نتیجه گیری

پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان و تأثیر آن در کارآمدی نظام آموزش و پرورش و آینده دانش آموزان و در نتیجه موفقیت فرد در زندگی شخصی و جامعه ای که فرد در آن زندگی می کند بر کسی پوشیده نیست؛ موفقیت و پیشرفت بهترین انگیزه برای تلاش فردی است. افرادی که در زندگی در مسیر متناسب و مطلوب آنچه که به آن علاقه دارند قرار می گیرند، فعالیتهای بیشتری را انجام می دهند برای به دست آوردن هدفی که به آن ها انگیزه داده است این افراد می توانند در زندگی شخصی و اجتماعی خود عملکرد بهتری داشته و افراد موفق باشند. اهمیت بررسی این موضوع که چه عواملی می توانند بر پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیرگذار باشد نظر خیلی از محققان و پژوهشگران را به خود جلب کرده است و باعث شده تحقیقات گسترده ای در این زمینه توسط محققان صورت بگیرد. در پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان عوامل زیادی می توانند نقش داشته باشند؛ عواملی همچون: خانواده، همسالان، مدرسه، معلمان و بسیاری عوامل دیگر؛ پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر خانواده و همسالان و معلمان بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر متوسطه دوم انجام گرفت؛ به طور کلی نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر نشان داد که بین عوامل خانواده، همسالان و معلمان بر پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد؛ با توجه به ضریب تأثیر و اهمیت، معلمان نسبت به بقیه عوامل ضریب بالاتری به خود اختصاص داد و متغیرهای خانواده و همسالان با ضریبی پایین تر از خانواده قرار گرفتند؛ البته در هر سه مورد، با توجه به تحلیل آماری که انجام شد رابطه مستقیم، مثبت و قوی با پیشرفت و عملکرد دانش آموزان دارند. عوامل مختلف مؤثر بر پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان می توانند از راه های مختلفی تأثیر گذار باشند. اولین جایی که فرد اجتماعی شدن را می آموزد؛ در واقع اولین جایی که فرد شروع به آموختن می کند، خانواده است. فرد با یادگیری قبلی خود وارد محیط مدرسه می شود و در آنجا هم آموزش ادامه پیدا می کند؛ از طریق همسالان و معلمان، و در واقع با حضور در جامعه و با برقراری ارتباط با دیگران که دانسته های خود را بیشتر می کند و اینگونه خود را در مسیر موفقیت قرار می دهد. ارتباطی که خانواده با فرزندان خود دارد، ارتباط گروه همسالان، ارتباطی که خانواده با مدرسه و معلمان برقرار می کند می تواند در پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموز مؤثر باشد. حس رقابتی که در بین گروه همسالان وجود دارد، یادگیری به کمک همسالان می تواند در پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان نقش داشته باشند. به طور کلی می توان گفت از آنجا که عوامل خانواده و همسالان و معلمان در پیشرفت تحصیلی نقش مهم و تأثیرگذاری دارند، می توانند در ارتباطی که با یکدیگر برقرار می کنند این اثربخشی را بیشتر کنند. مطالعات و پژوهش های مختلفی که در مورد عوامل تأثیرگذار بر پیشرفت و عملکرد تحصیلی صورت گرفته است و در این پژوهش به آن ها اشاره شده است، می توانند نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر را مورد تأیید قرار دهند.

منابع

۱. آزادی ده بیدی، فاطمه؛ فولادچنگ، محبوبه؛ (۱۳۹۸)؛ نشریه علمی آموزشی و ارزشیابی ؛ سال دوازدهم، شماره ۴۷، پاییز.
۲. ارجمند سیاهپوش، اسحق؛ مقدس جعفری، محمد حسن؛ فریغلانی، محمد؛ (۱۳۹۰)؛ فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان؛ سال دوم، شماره دوم، تابستان.
۳. توکلی، یاسین؛ رحمانی، هما؛ توکلی، روح اله؛ توکلی، عبدالله؛ (۱۴۰۰)؛ فصلنامه علمی - مطالعات کارورزی در تربیت معلم؛ دوره اول، شماره ۴، زمستان.
۴. حسینی، زهراسادات؛ اسدی، ریحانه؛ (۱۴۰۲)؛ دومین کنفرانس مطالعه ملی مطالعات خانواده و مدرسه.
۵. رحیمی، مهدی؛ رسولی فتح آباد، فاطمه و زارع، مریم؛ (۱۳۹۸)؛ مجله روان شناسی مدرسه؛ دوره ۸، زمستان.
۶. سرابی، آرزو (۱۳۹۶)؛ نقش سرمایه فرهنگی خانواده بر موفقیت تحصیلی دانش آموزان؛ تهران: اریپرارریا.
۷. سرمد، زهره؛ حجازی، الهه و عباس بازرگان (۱۳۹۰). روش تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آگاه.
۸. شارع پور، محمود (۱۳۹۰)، جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
۹. صالحی، ابو تراب (۱۳۹۴)؛ بررسی رابطه مهارت های مدیران با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان ابهر.
۱۰. علاقه بند، علی (۱۳۹۵)؛ جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران: روان.
۱۱. کریمی، یوسف (۱۳۹۸)؛ روان شناسی اجتماعی (نظریه ها، مفاهیم و کاربردها)، تهران: نشر ارسباران.
۱۲. معیری، محمد طاهّا؛ (۱۳۸۷)؛ مسائل آموزش و پرورش، تهران: امیرکبیر.
۱۳. موسوی، سیده ماهرخ، کیامنش، علیرضا و اخوان تفتی، مهنّا؛ (۱۳۹۷)؛ فصلنامه علمی پژوهشی؛ سال پنجم شماره چهارم، بهار.
۱۴. مهدی مقدم، امیرحسین؛ غلامی، زهرا؛ غفوری، امید؛ حسینی ریزی، سید محمد؛ (۱۴۰۱)؛ مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی؛ سال پنجم، شماره ۵۳، مهر.
۱۵. Bronki, Tomas; Hassan, nasima; (۲۰۲۱); Sociology of education, Nogol, Rouhani, Tehran, pure intelligence.
16. Bloomquist, Michael (2018); Teaching skills to troublesome children: helping parents to improve their child's behavior, emotions, social relationships and improve their academic status; translation, arbitrator, forozandeh; Tehran: Roshd.
17. nelson, Jane; lot watch, lynn; Glenn, Stephen; (2016); Positive discipline in the classroom. Designing to educate students based on life skills and emotional intelligence; Translators: Haji Hosseinnejad, Gholamreza; Mojadfar, Morteza; Tehran: Amrud.
18. UNESCO Organizatin, (2017); Translators: Mousavi Sadegh, Ahmadzadeh, Hosna; teaching students with learning disabilities and other disruptive disorders; Thran: Avai Noor.